

VREDE EN GERECHTIGHEID

Melchisedek is een terloopse en toch centrale figuur in de bijbel. Zijn naam betekent 'koning der gerechtigheid'. Hij is ook koning, namelijk van Salem. En dat betekent weer 'stad van de vrede'. En hij is ook nog priester is. Het is nogal wat: priester, koning, gerechtigheid en vrede.

Ik heb vrede lang een wollige term gevonden, vooral in christelijke context. Vrede kan dan betekenen de lieve vrede, of een soort eindeloos doorgaande zondagmiddag, een toestand van rust weliswaar, maar ook van weergaloze saaiheid. Vrede bestaat vaak bij de gratie van wat verzwegen wordt - in feite schijnvrede. De lieve vrede die bewaard moet worden en niet mag worden verstoord door woorden die waar en eigenlijk noodzakelijk zijn. Hongersnood in Yemen en de rol van Westerse wapens daar en onze bondgenoot Saudi Arabië. De wonden geslagen door onrecht die telkens worden bedekt.

Maar die combinatie met gerechtigheid maakt iets heel anders zichtbaar. Wat is de afwezigheid van vrede? Dat er geen oorlog is, wil nog niet zeggen dat er vrede is. Vrede of sjaloom is niet enkel de afwezigheid van iets, het is een ingevuld begrip: vrede is als er gerechtigheid is, en geen angst. Het impliceert heelheid. Vrede wil zeggen dat mensen er aan toe komen werkelijk te leven. 'Vrede is van glas,' zei een vrouw uit El Salvador. 'Aan vrede bouwen vraagt heel veel en zodra je het laat vallen, breekt het weer.' Dat is zo. In deze wereld zit onrecht vaak hoog te paard.

Over slachtoffers van misbruik las ik dat zij dachten dat door hun aangifte er in ieder geval geen nieuwe kinderen slachtoffer zouden worden van de priester. Maar dat bleek niet zo te zijn. Ik stel me zo voor dat onrecht wonden slaat en dat kleine daden van gerechtigheid die wonden doen helen. Als vrede heelheid is, is onrecht de wond. Iedere kleine daad van vrede en recht is balsem en brengt heling.

Blijf niet staren op wat vroeger was, is misschien in de eerste plaats een zegenbede: ik wens je dat je wat vroeger was kunt loslaten, dat je het niet eindeloos hoeft mee te slepen, omdat het zich steeds herhaalt. Zodat je in vrede kan leven. Wat niet is: een eindeloze zondagmiddag, maar zo leven dat je ja zegt tegen het leven.

Dan is het voorstelbaar dat Melchisedek zo'n aantrekkelijk figuur werd: Melchisedek werd de belichaming van vrede en recht en hoe die bij elkaar horen, voor mensen die leefden in een wereld waar recht noch vrede was. Hij was priester en koning en toch geen ploert en machtswellusteling. Kom er eens om.

Ik zal hem eerst introduceren: Melchisedek ontmoet Abram in Genesis 14 en komt daar nogal uit de lucht vallen en verdwijnt dan ook weer geruisloos, om dan weer tevoorschijn te komen in Psalm 110 en dan pas weer in de brief aan de Hebreëën. Dat is toch gek? Ja, dat is gek. Dan begin je te vermoeden dat er allerlei Melchisedek-tradities zijn die de bijbel niet hebben gehaald. Verhalen, verbeelding, mythen, dromen over die priester-koning die wij niet kennen, maar de Psalmdichter wel en de auteur van de Hebreëënbrief ook.

In feite is Melchisedek al een mythische figuur in het Genesisverhaal zelf. Iemand die de allerhoogste dient op een punt in het grotere Bijbelse verhaal dat zelfs Abram nog van toeten noch blazen weet. Melchisedek wel. Die is priester van de Allerhoogste, komt met brood en wijn en spreekt een prachtige zegen uit. Het verhaal staat in het teken van alles wat komen gaat. Het nageslacht van Abram dat een volk wordt, de tijd in Egypte en in de woestijn. Melchisedek maakt Abram tot priester, zo wordt die zegen vaak begrepen, en dat is nodig in het grotere verhaal. Die tempel was er nog niet, ook nog geen wet, maar priesters zullen van groot belang worden en het zou gek zijn als een grote figuur als Abram niet eens priester was. Dus dat is hierbij in orde.

In psalm 110 spreekt God iemand toe en zegt: zoals Melchisedek bent u priester voor altijd. Tegen wie wordt dat gezegd? De psalm zegt het niet. Tegen een Messiaanse figuur natuurlijk, zeiden latere joodse lezers. Zo werd een Melchisedek-achtige figuur een goddelijke figuur die de krachten van de duisternis zou verslaan. Melchisedek zal elke 70 jaar iedereen schulden vergeven en bezittingen teruggeven aan de eigenlijke bezitter – hij zal recht doen, met name aan degenen die in de loop van de geschiedenis steeds alles kwijt raken, ten koste van een paar procent die wel alles hebben.

Tegen Jezus zegt de Psalmist dat natuurlijk, zeiden latere lezers die volgelingen van Jezus waren. En zo werd Melchisedek een belangrijke figuur ook in christelijke tradities, bijvoorbeeld in de brief aan de Hebreëën. Jezus was een hogepriester natuurlijk, 'aangesteld voor de mensen om hen te vertegenwoordigen bij God, om gaven en offers op te dragen voor de zonden', staat daar.

Die hoop dat er iemand is die het allemaal wel overziet en die zorgt dat er uiteindelijk recht wordt gedaan, dat lijkt me heel goed invoelbaar. Dat ploert en schender ergens op een grens stuiten. En als dat niet zo is in dit leven, dan toch elders misschien. En soms lijkt dat geen mens zoals wij te kunnen zijn. Wij die voortdurend marchanderen met de dingen waaraan we eigenlijk waarde hechten – natuur, oprechtheid, tijd nemen voor geliefden en voor onszelf – en de realiteit van alledag. Wij die lang niet altijd de tijd en energie hebben om precies te doorzien hoe en waar onrecht zich voordoet, laat staan om onze stemmen te verheffen.

Dus ik herken het verlangen naar een hedendaagse Melchisedek of Jezus. En tegelijk verlang ik er naar om dat takenpakket van vrede en recht niet helemaal over te dragen aan Melchisedeks en Jezussen.

Onrecht kan overrompelend zijn. Zo zelfs dat we de hoop verliezen dat het anders kan. Ik las een gedicht afgelopen week en ik stelde me opeens voor dat dit de woorden waren waarmee een hedendaagse Melchisedek Abram begroet – Abram die aan een lange reis begonnen was, enkel omdat een stem hem riep, die nog helemaal niet wist wat hem allemaal te wachten stond, die al het een en ander had meegemaakt op zijn tocht. Juist omdat er zulke creatieve tradities rond Melchisedek zijn, kunnen wij ons ook wel enige vrijheid veroorloven. Of misschien moet het zelfs. Ik stel me voor dat we in die zin allemaal Abram zijn, mensen op weg en dat ons een Melchisedek tegemoet komt, die zegt:

Ik groet je met verwondering:
in een wereld die zich steeds
je vreugde en verbeelding wil toe-eigenen
heb je gekozen vrij te zijn
Ik zal nooit weten
wat jij hebt doorgemaakt om hier te komen
maar ik weet dat je tegen de stroom in moest
en dat je eenzaam was

Weet dat ik de keuzes die je in stilte maakte eer
en wat je hebt gedaan om voor jezelf een plek te verwerven
Je toewijding aan dat wat groter is dan jijzelf
en de weg die je aflegt

Je bent genoeg
Je werk is genoeg
Je bent nodig
Je werk is heilig
Je bent hier
En ik ben dankbaar

(Adrienne Brown)

Deze woorden scheppen een moment van vrede en doen recht aan de persoon die je ontmoet. Zegenen, delen van brood en wijn, de ander zien: het werkt helend, het is een kleine daad van vrede en recht.

Vrede is van glas, dat is zo. En werken aan gerechtigheid in deze wereld vraagt uithoudingsvermogen, moed, vraagt haast het uiterste van ons: wonden te helen, relaties herstellen, patronen van vijandschap en discriminatie ontmantelen, vragen stellen bij geweld. Vrede is nooit abstract. Het vraagt dat de waarheid boven tafel komt waar de leugen vanzelfsprekend was geworden. Dat onrecht wordt aangewezen. En het begint met een klein gebaar, een woord. Waarmee we elkaar een moment van vrede geven. Geven dat we mee kunnen in de stroom van het leven. Zonder dat we de last van alles wat geweest is mee moeten zeulen. Leven in vrede is leven zonder al te veel wroeging, zonder al te veel onrecht dat ons klein houdt. Niet moeten blijven staren op wat vroeger was, omdat het onrecht van toen nog dagelijkse realiteit is. Omdat niemand ziet wat we hebben doorgemaakt.

Waar mensen tot ontplooiing komen, daar is vrede. Waar wonden worden geheeld. Laten wij het zijn die onze eigen en elkaars wonden balsemen. Laten we hopen en bidden dat onrecht onbestendig is. Omdat er telkens mensen opstaan die hun stem verheffen. Omdat het zelfs degenen die profiteren van onrecht niet lekker zit. Omdat wij dat zijn.

Janneke Stegeman

We lezen: Genesis 14: 17-21